Doğan Avcıoğlu'nun Güncelliği

Yıldırım KOÇ
Araştırmacı/Yazar

Türkiye büyük bir ekonomik, toplumsal ve siyasal kriz yaşıyor. Ancak her kriz aynı zamanda bir fırsattır. Krizi fırsata dönüştürebilmek ise örgütlü bir siyasi gücün somut şartların somut tahlilini yaparak, kitlelerle sağlıklı bağlar kurmasıyla mümkündür.

Türkiye'nin Bugünkü Çöküntüsü

Türkiye'de günümüzde yoksulluk yaygınlaşıyor. İnsanlar kredi kartları ve tüketici kredileriyle günlük giderlerini karşılamaya çalışıyor. Gelir ve servet dağılımı adaletsizliği giderek artıyor. Devlet bütçesindeki açıklar büyüyor. Bu açık, halkın üzerine yıkılan yeni vergi ve cezalarla, borçlanma ve para basmayla kapatılmaya çalışılıyor. Kamu harcamalarında insanları rahatsız eden bir ihtişam ve israf var. Kamu ihalelerinde yolsuzluk iddiaları sosyal medyada paylaşılıyor. Kamuda bazı üst düzey görevlilere birkaç yerden maaş ödeniyor. Kamu atamalarında liyakat değil, sadakat esas alınıyor. Ülkemizde birçok yerli şirket, yabancı şirketler tarafından satın alındı. Yabancı sermayeli şirketler ekonomide büyük etkiye sahip. Devlete gelir sağlamak amacıyla maden kaynaklarımız pervasızca ruhsatlandırılıyor. Maden işletmecileri çevreye zarar veriyor. Ormanlar ve zeytinlikler tahrip ediliyor. Hem devletin iç borçları, hem Türkiye'nin toplam dış borçları arttı. Yargıya güven ciddi biçimde sarsıldı. Yargıya başvurmak çok pahalı. Yargılama çok uzun sürüyor. Sağlık hizmetlerinden yararlanabilmek zorlaştı ve pahalı hale geldi. Sağlıkta şiddet de artıyor. Eğitim büyük ölçüde paralı yapıldı. Cemaat ve tarikatlar çağdışı ilişkiler geliştiriyor. Atatürk'ün "En hakiki mürşit ilimdir" anlayışı terk edildi. Emperyalist güçler etnik bölücülüğü teşvik ediyor. Dış politikada bağımsızlık ciddi hasar gördü. Ahlaki çöküntü var. Kadına karşı şiddet yaygınlaştı. Çocuk istismarı tehlikeli boyutlarda. Eskiden dağlarda eşkıya olurdu; günümüzde kentlerde çeteler cirit atıyor. Türkiye, dünya uyuşturucu piyasasında önemli bir merkez haline geldi; bazı uyuşturucu baronları Türkiye'de yaşıyor. Uyuşturucu kullanımı yaygınlaştı. İnsanlar arasında geleneksel işbirliği ve dayanışmanın yerini bireycilik aldı. Gösterişçi tüketim sistemli bir biçimde teşvik ediliyor. Boşanmalar arttı. İnsanlar geleceğe güvenle bakamadıkları ve maliyetleri çok yükseldiği için evlenmiyor, çocuk yapmıyor; nüfus artış hızı ciddi biçimde düştü. Ülkede Suri-

yeliler, Afganlar, vb. cirit atıyor. Türkiye'nin demografik yapısı ve güvenliği tehdit altında. Birçok vasıflı ve yetişmiş personel ve gençler, Türkiye'den umudunu kesip başka ülkelere sığıntı gibi gitmeyi kabulleniyor.

Ülkemiz ve halkımız tarihimizde ilk kez böylesine büyük, kapsamlı ve varlığımızı tehdit eden büyük tehlikelerle karşı karşıya.

Bu sorunları aşabilmenin, yılların ekonomik, toplumsal ve siyasal hayatımızda yol açtığı büyük tahribatları giderebilmenin yolunun ne olduğu tartışılırken, Doğan Avcıoğlu'nun 1961-1971 dönemindeki çalışmaları yeniden değerlendirilmeye başlandı.

Ülkemiz ve halkımız tarihimizde ilk kez böylesine büyük, kapsamlı ve varlığımızı tehdit eden büyük tehlikelerle karşı karşıya. Bu sorunları aşabilmenin, yılların ekonomik, toplumsal ve siyasal hayatımızda yol açtığı büyük tahribatları giderebilmenin yolunun ne olduğu tartışılırken, Doğan Avcıoğlu'nun 1961-1971 dönemindeki çalışmaları yeniden değerlendirilmeye başlandı.

Mustafa Kemal Paşa ve Şevket Süreyya Aydemir

Türkiye, 11 yıllık savaştan sonra Kurtuluş Savaşı kazanıldığında büyük bir çöküntü içindeydi. Türkiye bu çöküntüden 1923-1938 döneminde uygulanan politikalarla önemli ölçüde kurtuldu. Bu politikalar, 1937 yılında Anayasaya da eklenen altı ilkeydi: Milliyetçilik, Cumhuriyetçilik, Laiklik, Halkçılık, Devletçilik, Devrimcilik (İnkılâpçılık). Mustafa Kemal Paşa, uygulamalarıyla, Türkiye'ye özgü bağımsızlıkçı, milliyetçi ve demokratik bir sosyalizm modeli geliştirdi. "Kemalist sosyalizm" olarak da nitelendirilebilecek bu anlayış, işçi sınıfının çok zayıf olduğu ve yoksul köylülüğün toprak ağalarına karşı bir mücadelesinin bulunmadığı koşullarda, Mustafa Kemal Paşa'nın dehası ve gücü sayesinde, "yukarıdan aşağıya" gerçekleştirildi. Bu Kemalist sosyalizm modeli, milli demokratik devrimin (1) bağımsız bir devlet kurma, (2) insanları kulluktan kurtarıp özgür yurttaşlar haline dönüştürme ve (3) çağdaş bir millet oluşturma hedeflerini içerdiği gibi, üretim araçları, sağlık ve eğitim gibi kamu hizmetleri ve kültür alanında da kapsamlı bir devletçiliği kapsıyordu. (Bu konuda kapsamlı bir sunum için bkz. Y.Koç, Türkiye'ye Özgü Tamamlanmamış bir Sosyalizm Modeli, Kemalist Devrim, Yarınlar Yayıncılık, İstanbul, 2025)

Mustafa Kemal Paşa'nın yaptıkları ile yapmayı planladıklarının bir bölümü, 1932-1935 döneminde yayımlanan Kadro Dergisi'nde ve Şevket Süreyya Aydemir'in 1932 yılında yayımlanan İnkılâp ve Kadro (İnkılâbın İdeolojisi) kitabında ele alındı.

Şevket Süreyya ve arkadaşlarının savunduğu; Komintern'in 1920 Temmuz-Ağustos'undaki 2. Kongresi'nde genel kabul gören, sosyalizme yönelik kapitalist olmayan yol stratejisiyle ve Sovyetler Birliği'nden sağlanacak destekle, işçi sınıfının ve yoksul köylülüğün sessiz olduğu koşullarda, Mustafa Kemal Paşa'nın gücüyle "yukarıdan aşağıya" bir biçimde, Türkiye'ye özgü, bağımsızlıkçı, milliyetçi ve demokratik bir sosyalizm modelinin gerçekleştirilmesiydi.

Eski TKP'nin Sovyetler'e Bağlılığı ve Bağımlılığı

Şevket Süreyya ve arkadaşları böyle bir çaba içindeyken, Sovyetler Birliği'ne bağlı ve bağımlı eski TKP, Sovyetler Birliği'nin dış politikasının bir aracı olarak faaliyet gös-

teriyordu. Bu konumu nedeniyle de, halktan hiçbir destek bulamıyordu.

Eski TKP, Komintern'den (Sovyetler Birliği'nden) gelen talimatla 1936 yılında faaliyetlerini durdurdu ("separat" veya "desantralizasyon" kararı).

İkinci Dünya Savaşı sırasında ve özellikle 1941-1942 yıllarında Türkiye'nin uyguladığı dış politikanın Almanya yanlısı olması nedeniyle, Sovyetler Birliği'nin Türkiye politikası değişti. Buna bağlı olarak da, Sovyetler Birliği'nden gelen talimat üzerine, askerliklerini yapmakta olan Reşat Fuat Baraner ve Hasan İzzettin Dinamo gibi komünistler 1942 yılı sonlarında askerden kaçtı ve eski TKP 1943 yılında yeniden faaliyete geçti. Bu gelişme sonrasında 1944 yılında TKP tevkifatı yapıldı (Rasih Nuri İleri (ed.), 1944 TKP Davası, Tüstav Yay., İstanbul, 2003). Hemen ardından da İleri Gençlik Birliği Davası açıldı. (Rasih Nuri İleri (ed.) 1945 İGB Davası, Tüstav Yay., İstanbul, 2003) 1946 yılında Cemiyetler Kanununda sınıf esasına dayalı cemiyet kurma yasağı kaldırıldı. Bu yasağın kalkmasından önce, 14 Mayıs 1946 tarihinde Esat Adil Müstecaplıoğlu'nun başkanlığında Türkiye Sosyalist Partisi kuruldu. Yasağın kalkmasından sonra da Şefik Hüsnü Deymer'in başkanlığında Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi kuruldu. Bu iki parti ve bağlantılı oldukları sendikalar ve dernekler, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'nın 16 Aralık 1946 tarihli kararıyla kapatıldı ve bu örgütler hakkında dava açıldı. (Rasih Nuri İleri (ed.), 1947 TKP Davası, Tüstav Yay., İstanbul, 2003).

Sovyetler Birliği 1945 yılı sonunda Türkiye'den Kars ve Ardahan'ı istedi; 1946 yılında da Boğazlar'da üs talebinde bulundu. (Belgeler için bkz. Yıldırım Koç, Türkiye İşçi Sınıfı Tarihi, Osmanlı'dan 2020'ye, Kaynak Yay., İstanbul, 2021; 346-349) Bilal Şen'in anlatımlarına göre, Şefik Hüsnü Deymer, Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi üyeleriyle yapılan bir toplantıda, toprak talebinin doğru olmadığını söyledi. Ancak Boğazlar konusunda Sovyet taleplerini doğru bulduğunu şöyle anlattı: Dr.Şefik Hüsnü "Boğazlar ile ilgili sorunda orada Sovyetler haklıdır, 2. Dünya Harbi'nde yapılan kimi hatalar Sovyetler'i buna mecbur etmiştir, dedi." (Bilal Şen'le 30 Eylül 2000 tarihinde yapılan görüşme, TKP MK Dış Bürosu 1962 Konferansı, Tüstav Yay.,İstanbul, 2002;155)

Eski TKP 1947 yılından itibaren faaliyetlerini sürdürdü. Ancak 26 Ekim 1951 tarihinde eski TKP tarihinin en kapsamlı tevkifatı başladı. 1954 yılına kadar süren yargılama sonrasında sanıklara çeşitli cezalar verildi. (1951 TKP Tevkifatı Esbab-ı Mucibeli Hüküm, BDS Yay., İstanbul, 2000).

Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı ve özellikle de Soğuk Savaş'ın başlaması sonrasında ABD'nin başını çektiği blokta yer almasıyla birlikte, Türkiye'nin bağımsızlığı ciddi biçimde zedelendi ve Türkiye'nin NATO'ya katılmasıyla, bir sıcak savaşın çıkması durumunda Türkiye'nin mahvolmasının yolu açıldı.

1946 sonrasında Türkiye'de ABD hakimiyeti arttı. İkinci Dünya Savaşı sırasında hazırlanmış olan ekonomik plan rafa kaldırılarak, ABD'nin istekleri doğrultusunda yeni bir plan kabul edildi. Türkiye'nin devlet eliyle sanayileşme politikası bırakılarak, Türkiye'nin tarımsal ürün üretiminde uzmanlaşması istendi. Türkiye, Kore'ye asker gönderdi. 1952 yılında NATO'ya girilmesi sonrasında Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yapısı değiştirildi ve TSK, NATO'nun kontrolü altına sokuldu. Türk istihbarat örgütü, ABD istihbaratçılarıyla yakın bir çalışma içine girdi. Türkiye'nin demiryolu politikası terk edilerek, Marshall yardımı ile getirilen iş makineleriyle karayolu yapımına hız verildi. Türkiye'de çok sayıda ABD üs ve tesisi kuruldu. İncirlik Üssü'nden kalkan casus uçakları Sovyetler Birliği üzerinde istihbarat

çalışması yaptı ve 1960 yılında bir U-2 uçağı Sovyetler Birliği tarafından düşürüldü ve pilotu canlı olarak ele geçirildi. Bakanlıklar ABD uzmanlarıyla doldurulduldu. Eğitim sistemi ABD'li uzmanların katkılarıyla yeniden düzenlendi. İlkokullarda ABD'den getirilen süt tozlarından yapılan sütler öğrencilere içirildi.

1946 yılından itibaren, "Kemalist sosyalizm" olarak isimlendirilebilecek anlayış ve uygulamalar büyük ölçüde tahrip edildi; Türkiye'nin başta ABD olmak üzere, emperyalist ülkelere olan bağımlılığı arttı ve bir soğuk savaş durumunda Türkiye büyük bir tehlike altına sokuldu.

Bağımlılıktan Kurtulma Çabaları

27 Mayıs 1960 Devrimi ve ardından 1961 Anayasasının kabulü ile Türkiye'de bu konuların tartışılabildiği bir ortama geçildi. Doğan Avcıoğlu'nun Yön Dergisi, böylesine büyük tehdit ve tehlikelere karşı, Kemalist Devrim'i ve Türkiye'yi savunma amacıyla yayına başladı.

Yön, 20 Aralık 1961 tarihinde yayımlanmaya başladı. 1951 TKP tevkifatında Merkez Komite Sekreteri olan Zeki Baştımar (Yakup Demir) da cezasını tamamladıktan sonra 1961 yılı Ağustos ayında Türkiye'den ayrıldı ve 2.4.1962-6.4.1962 tarihlerinde Leipzig'de yapılan bir TKP Dış Büro toplantısıyla, eski TKP yeniden organlı bir biçimde faaliyete geçirildi. (Erden Akbulut (der.), TKP MK Dış Bürosu 1962 Konferansı, Tüstav Yay., İstanbul, 2002) Dış Büro bir süre sonra TKP Merkez Komitesi biçimine dönüştürüldü.

1960'lı yılların başlarında, Türkiye'nin ABD'ye artan bağımlılığına karşı çıkan iki ana akım vardı. Birincisi, 20 Aralık 1961 tarihinde yayına başlayan Yön Dergisi, ikincisi aynı günlerde yeniden örgütlenen ve yurtdışında faaliyete geçirilen eski TKP.

Ancak eski TKP, Sovyetler Birliği'ne bağlı ve bağımlıydı. Sovyetler Birliği ve bağlantılı ülkelerin verdiği para ve sağladığı diğer olanaklarla faaliyet gösteriyor, Sovyetler Birliği'nin dış politikasına uyumlu bir çizgi izliyordu. Eski TKP'nin amacı, Türkiye'nin ABD bağımlılığından kurtulması ve Sovyetler Birliği'ne bağımlı bir hale getirilmesiydi. Eski TKP'nin 1973 yılında yaşanan "Atılım" sürecine kadar Türkiye'de önemli bir ilişkisi yoktu. Bu yıllarda TKP Politbürosu'na alınan ve 1973-1978 döneminde TKP'nin en yetkili kişisi olan Aydın Meriç (müstear ismiyle, H.Erdal) bu konuda şunları yazıyordu:

"Hapisten çıkan Yakup Demir yoldaşın 1962 yılında yurt dışına çıkmasıyla yeni bir oluşum başlıyor.

"1951 tutuklamasından o güne dek, ne yurt dışında ne yurt içinde bir parti örgütlenmesi söz konusu değil. Yalnız eski partililerden ve eskiden partiyle şu ya da bu biçimde ilişki kurmuş ve bu arada hatta yalnızca para karşılığında çalışan kişilerden oluşan bir radyo redaksiyonu var. (...)

"Yakup Demir (...) yurt dışına çıktıktan sonra, (...) radyo redaksiyonunda çalışan eski partililerden TKP 'Dış Büro' adında bir organ oluşturuyor ve TKP Merkez Komitesi Dış Bürosu Birinci Sekreteri sıfatını alıyor. (...)

"Ben yeniden böylesi bağlar kurmak amacıyla Yakup Demir yoldaşla görüşmek üzere yurt dışına çıktım. Eski ilişkilerden birinin kapısını çalıp, Yakup Demir'le görüşmek istediğimi söyledim. Bu yoldaşın tanıştırdığı tanımadığım bir kişi Yakup Demir'le görüşmeye götürürken, yarı yolda artık Yakup Demir'in bu görevi yapamadığını, bir başka yoldaşın olduğunu, onunla görüştüreceğini söyledi. Ben de, doğru ya da yanlış, politik bir tercih yapıp, bu yoldaşla görüştüm. Bu ilk görüşmemizde İ.Bilen bana Türkiye'de yeniden inşa edilecek komünist partisinin 1 no.lu üyesi, 1 no.lu yöneticisi olduğumu, beni komünist yapanların komünist sayılmaması gerektiğini söyledi.

"İkinci sohbetimizde, İ.Bilen, yaptığımız görüşmenin Politbüro toplantısı olduğunu söyledi. Ben de böylece Politbüro üyesi oldum!

"Böylece 1973'de, hayatımda ilk kez karşılaştığım, kim olduklarını, nereden geldiklerini bilmediğim, Türkiye'de herhangi bir düzeyde politika yapıp yapmadıklarını bile bilmediğim insanlarla bir parti kurmaya giriştik." (H.Erdal – Aydın Meriç, TKP'mizi Yükseltelim, İşçinin Sesi Yay.No.34, Mart 1983;4,6)

1960'lı yıllarda Zeki Baştımar, İsmail Bilen ve Aram Pehlivanyan'ın (A.Saydan) yönettiği TKP, Sovyetler Birliği'nin dış politikasının bir aleti durumundaydı ve Türkiye'de doğrudan hiçbir etkisi yoktu. 1962 Şubat'ında TİP yönetimine gelen TKP'liler ise bağımsız bir çizgi izliyordu.

Doğan Avcıoğlu ve Yön Bildirisi

Türkiye'yi bağımlılıktan kurtarma ve Kemalist Devrim'in unsurlarını yeniden inşa etme görevine Doğan Avcıoğlu girişti.

Doğan Avcıoğlu, yurtdışındaki eğitimini bıraktıktan sonra 1957 yılında CHP Araştırma Bürosu'nda çalıştı; 1961 yılında CHP kontenjanından Kurucu Meclis'te görevlendirildi ve Anayasa Komisyonu'nda çalıştı. Zekası, çalışkanlığı, kararlılığı sayesinde geniş bir çevre edindi ve 20 Aralık 1961 tarihinde Yön Dergisi'ni yayımlamaya başladığında, çok sayıda kişinin imzasıyla bir Yön Bildirisi açıkladı.

Yön'ün ilk sayısı 20 Aralık 1961 tarihinde yayımlandı. İlk sayıda Yön Bildirisi ve ilk imzacıların listesi açıklandı. Bildiriyi ilk aşamada 164 kişi imzaladı. Ardından imzalayan 878 kişiyle birlikte, imzacıların toplam sayısı 1042 oldu.

Yön Bildirisi, imzacılar arasında tartışma yaratabilecek konulara değinmeyen ve epeyce sığ bir çizgideydi. İnsanlar böylesine bir metni imzalamakta sakınca görmediler.

Yön Bildirisi'nin bazı özellikleri bu durumu gösterecektir.

Yön Bildirisi, imzacılar arasında tartışma yaratabilecek konulara değinmeyen ve epeyce sığ bir çizgideydi. İnsanlar böylesine bir metni imzalamakta sakınca görmediler.

Atatürk'ün 1937 yılında Anayasaya eklettiği altı ilke, cumhuriyetçilik, milliyetçilik, laiklik, devrimcilik, devletçilik ve halkçılık idi. Yön Bildirisi'nde bu altı ilkenin dördünün (milliyetçilik, laiklik, cumhuriyetçilik, halkçılık) adı bile geçmiyordu. Bildiri'de iki yerde "Atatürk devrimleri" ifadesi bulunmaktaydı. Devletçilik ise ele alınmıştı.

Bildirgede, sosyalizm, kapitalizm, emperyalizm, NATO, yabancı sermaye, toplumculuk, sömürü, Atatürkçülük ve Kemalizm sözcükleri de yoktu.

Bildirge, "Atatürk devrimlerinin amacı olan Batılılaşmak" diye başlamaktaydı.

Bildiriyi imzalayanlar arasında, Kadro Dergisi'nin "ideoloğu" olarak bilinen Şevket Süreyya Aydemir yoktu. Bunun bir nedeni, Bildiri'nin Şevket Süreyya Aydemir açısından yetersizliği olabilir. Ayrıca, son derece zengin bir siyasi deneyimi olan Ş.S.Aydemir'in, biraz ihtiyatlı bir biçimde gelişmeleri izlediği de tahmin edilebilir. Nitekim Ş.S.Aydemir'in Yön Dergisi ile somut ilişkisi, Doğan Avcıoğlu'nun sosyalizmi savunduklarına ilişkin yazılarından sonradır.

Geçmişte sosyalist/komünist hareket içinde yer alan Mehmet Ali Aybar, Mihri Belli, Reşat Fuat Baraner, Hikmet Kıvılcımlı, Sevim Belli, Behice Boran, Mübeccel Kıray, Rasih Nuri İleri, Şevki Akşit, Erdoğan Berktay, Vecdi Özgüner, Şerif Tekben, Şaban Ormanlar ve Abdülkadir Demirkan (Vedat Türkali) gibi kişiler de Bildiri'ye imza atmadı.

CHP'nin önde gelen yöneticilerinden İs-

met İnönü, Bülent Ecevit, Turhan Feyzioğlu, Kasım Gülek ve Nihat Erim gibi politikacılar da imzacılar arasında değildi.

Eski TKP'lilerden Sadun Aren Bildiri'yi imzaladı ve Doğan Avcıoğlu'nun Türkiye Çalışanlar Partisi kurma girişiminde yer aldı.

Daha sonraki yıllarda Türkiye sosyalist hareketinde çok saygın yerleri olacak olan Vahap Erdoğdu ve Muzaffer Erdost da imzacılar arasındaydı.

Bildiriyi imzalayanlar arasında bir grup sendikacı da vardı.

Yön ve Sosyalizm

Yön Dergisi, Yön Bildirisi'ndeki sığlıktan sonra, daha ilk sayısından itibaren sosyalizmi savunmaya başladı. Bu çizgisi netleşince, Kadro Dergisi'nin ideoloğu Şevket Süreyya Aydemir de Türk sosyalizmi konusunda çeşitli yazılar yazdı.

Bu konudaki ilk önemli görüş, Şevket Süreyya Aydemir'in (TİP'teki yönetim değişikliğinden çok kısa bir süre önce) 31 Ocak 1962 tarihli Yön Dergisi'nde yayımlanan "Türk Sosyalizmi ve Fikir Atatürkçülüğü" (Yön, Sayı 7) yazısıdır. Çok önemli bir Türk aydını olan Şevket Süreyya Aydemir şunları yazıyordu:

"Bugün Batı âleminde sosyalizm, kendisini ihtilâlci sosyalizme, yani komünizme karşı en kuvvetli sed olarak saymaktadır. Komünist nazariyecilerinin, bu doktrini geri, verimsiz ve miskin sıfatları ile yıpratmaya çalışmasındaki şiddet, Batı sosyalizminin büsbütün başarısız olmadığını göstermektedir. Bize kalırsa her iki sosyalizm mücadelesi de, kendi âlemlerinde kendi kaderlerini örmektedirler. Bizim bir Türk sosyalizmi olarak vasıflandırdığımız yeni devletçilik cereyanına gelince, bunun, memleketimize has meslek ve metodun, memlekette teessüs ve inkişafına hizmet edecek kuvvetli bir sistem olabileceğine inanıyorum. Bu sistemin esası, elbette ki, yalnız sanayi veya ekonomiyi değil, milli hayatın her cephesini, Atatürk'ün çeşitli demeçlerinde yer alan ilkeler dahilinde düzenlemekten başka bir şey değildir. Plân, dinamizm ve bütün unsurları ile tam bir ideoloji. İşte bu Türk sosyalizmidir. Nitekim Atatürk'ün dediği gibi:

"'Bütün dâvamız, en medeni ve en müreffeh millet olarak varlığımızı yükseltmektir. Bu, yalnız kurumlarında değil, düşüncelerinde temelli inkılâp yapmış olan büyük Türk milletinin temelli idealidir. Bu ideali en kısa zamanda başarmak için, fikir ve hareketi beraber yürütmek mecburiyetindeyiz. Bu teşebbüste başarı ancak türeli (güzel, YK) bir plânla ve en rasyonel tarzda çalışmakla mümkün olabilir.' Kasım 1937

"Atatürk doktrinleri, yani fikir Atatürkçülüğü, dünyanın bugünkü şartlarına ve ihtiyaçlarına göre, çağdaş hareketlerden geri kalmamak ve çağın gelişme hızına yetişmek için bize birçok hareket unsurları verir. Atatürk ilkeleri içinde ve milletin hayatını ekonomik, sosyal ve demokratik her cepheden kapsayacak yeni bir Türk devletçiliği, yahut bize has Türk sosyalizmi ise, bizi çağdaş gelişme hızına yetiştirecek büyük yoldur. Hem de yeni Anayasanın getirdiği sosyal devlet, içtimai adalet temellerine tamamen uygun olarak ve kanunları zorlamayarak.

"Türk sosyalizminin inşa konuları ve sistem meseleleri, Türk aydınlarının elbirliği ile Türk milletinin önüne parça parça serildikçe görülecektir ki, bir Türk Sosyalizmi vardır ve bunun sokaklarda dolaştırılan hayaletlerden korkacak hiçbir tarafı yoktur."

Doğan Avcıoğlu ise, 14 Mart 1962 tarihli Yön'de ("Kalkınma Programı, II. A'dan Z'ye Kadar Reform", Sayı 13) şunları yazıyordu:

Türk sosyalizminin başlıca hedefleri şu şekilde özetlenebilir:

1) Kapitalizmin öncesi iktisadi yapıyı, kalkınmayı sağlayacak şekilde modernleştirmek.

2) Başta atıl işgücü olmak üzere kaynak-

ların tam istihdamını sağlamak.

3) Planlamayı, sosyal, iktisadî, siyasî ve kültürel alanlarda büyük değişiklikleri sağlayacak güçlü bir müdahale vasıtası olarak kullanmak.

4) Çalışmayı toplumun en yüksek değeri haline getirmek ve kültür için fırsat eşitliği yaratmak.

5) Çalışanlar demokrasisini kurmak.

Şevket Süreyya Aydemir ve Doğan Avcıoğlu'nun "Türk sosyalizmi" anlayışı, temel konularda TKP'nin sosyalizm anlayışından farklıydı.

TKP, "enternasyonalizm" adına Sovyetler Birliği'nin dış politikasının bir aleti durumundaydı. Türk sosyalizmi ise bağımsızlıkçı, milliyetçi ve demokratikti.

TKP, Türkiye'de devletin hakim sınıfların bir baskı aracı olduğunu savunuyordu. Türk sosyalizmi ise ulus devletin emperyalizme karşı mücadelede en önemli savunma aracı olduğu görüşündeydi.

TKP, "proletarya diktatörlüğü"nü savunuyordu. Türk sosyalizmi demokratikti.

TKP, merkeziyetçi Leninist parti modelini savunuyordu. Türk sosyalizmi demokratik bir örgüt yapısından yanaydı.

Türkiye Çalışanlar Partisi Girişimi

Doğan Avcıoğlu, Türkiye'de Kemalist Devrim'i koruyacak ve geliştirecek bir siyasi hareket oluşturmaya çalışırken, Türk-İş yöneticileriyle işbirliği içinde Türkiye Çalışanlar Partisi'ni kurmaya çalıştı. Yön Bildirisi'ni imzalayan sendikacılarla olan ilişkileri, Türk-İş içindeki partileşme eğilimiyle birleşince, ilk başlarda ciddi çalışmaların yapıldığı bir projeye dönüştü.

Türk-İş'in parti kurma girişimi Yön'de ilk olarak "Çalışanların Partisi" başlıklı imzasız bir yazıyla (27.12.1961) tartışmaya açıldı. Bu yazıda özellikle önemli olan bölüm, TİP'in yaptığı hataya düşülmemesi ve aydınlarla yakın ilişki kurulması uyarısıydı:

Doğan Avcıoğlu, Türkiye'de Kemalist Devrim'i koruyacak ve geliştirecek bir siyasi hareket oluşturmaya çalışırken, Türk-İş yöneticileriyle işbirliği içinde Türkiye Çalışanlar Partisi'ni kurmaya çalıştı. Yön Bildirisi'ni imzalayan sendikacılarla olan ilişkileri, Türk-İş içindeki partileşme eğilimiyle birleşince, ilk başlarda ciddi çalışmaların yapıldığı bir projeye dönüştü.

"Genel seçimler ve partilerin işçi liderler ile işçi meselelerine karşı tutumları eninde sonunda bir İşçi Partisi kurmak zorunluğunu ortaya çıkardı. Gerçekten, seçimlere katılan partilerden hiçbiri işçi adaylarına listelerinde pek yer vermedi. Yeni Meclislerde eski meclislerdekinden çok daha az sayıda işçi milletvekili vardır. Kaderlerini bu partilere bağlayan işçiler ve onları bu yolda yürümeğe sevk eden liderler, işçi menfaatlerini ön plana alacak bir parti kurulmadıkça diğer partilerin işçi menfaatlerini ve haklarını istendiği şekilde ele almayacaklarını son seçimlerde iyice anladı.

"Daha Anayasa uyarınca kurulması gereken birtakım kurullara ait kanun tekliflerinin sözü edilmezken, çeşitli menfaat gruplarının kendi çıkarları için yeni yeni kanun tekliflerini Meclis'e getirmeğe başladıkları görüldü. Mecliste, kollektif akit mecburiyeti, Sendikalar Kanunu, İş Kanunu ve grev serbestisi ile ilgili birtakım konulara kimse ilişmek istemiyordu...

"Pasif de olsa mukavemet hareketleri, sakal grevi, açlık grevi, sessiz yürüyüş şeklin-

de yavaş yavaş kendini göstermeye başladı. İşçi hareketleri artık şuur kazanıyordu.

"Bu şartlar altında, uzun yıllar işçiye beklemesini tavsiye etmiş olan işçi liderlerinin işçi sınıfına karşı daha fazla hareketsiz kalması beklenemezdi.

"Hele Türkiye İşçi Partisi'nin başkansız ve teşkilatsız ve sözde bir teşkilat olarak kalmasından sonra, bu partiyi kurmuş olanlarla fikir birliği yapamayan bazı liderler Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu Başkanı Seyfi Demirsoy'un başkanlığında Sosyal Güvenlik Partisi adında yeni bir parti kurmak için çalışmalara başladı. Seyfi Demirsoy'un sendikacılıkta tecrübeli ve işçi liderleri arasında ciddi olarak tanındığını bilenler, kendisinin Türk-İş Başkanı olması dolayısıyla işçi üzerindeki manevi nüfuzunu da hesaba katarak partinin kısa zamanda kurulacağını umuyorlar...

"Sosyal Güvenlik Partisinin kurulduktan sonra yaşayıp yaşayamayacağını elbette zaman gösterecektir. Fakat gerek Türkiye İşçi Partisinin, gerekse ondan önceki işçi partilerinin kuruluşundaki hatalar tekrarlanacak olursa, Sosyal Güvenlik Partisinin de kısa zamanda yok olup gideceğini şimdiden söylemek pekala mümkündür. Sosyal Güvenlik Partisi kurucuları ile işçi liderlerinin büyük bir kısmı işçi olarak düşünmeyi ve işçi olarak hareket etmeyi bilmemektedir. Bunlar işçi hareketinin gayesi ve hedefleri ile metotları hakkında tam bir bilgiye sahip değildir. Bu yüzden de bütün düşündükleri sendikacılık alanında faaliyetlerini politika alanına aktarmaktan ibarettir. Yani kurulacak olan Sosyal Güvenlik Partisi sendikaların isteyip de bir türlü elde edemedikleri grev, kollektif akit, İş Kanununun kapsamının genişletilmesi gibi birtakım isteklerini bu kere sendikalar yerine bu parti kanalı ile duyurmaya çalışacaklardır. Parti kurucuları işsizliğin neden ileri geldiğini, grev, kollektif akit gibi işçi haklarının neden bir türlü kabul edilmediğini araştırıp ona göre hal çareleri bulmayı, mücadele yollarının ve metotlarının neler olması gerektiğini ciddi olarak incelemek lüzumunu duymamaktadır.

"Böylece, belki bir kısım işçilerin üye olacakları bir parti kurulacak, fakat bu parti işçi menfaatlerinin korunması ve yeni hakların elde edilmesi, işçilerin bugünkü şikayet konularını ortadan kaldıracak bir düzenin kurulması yolunda adım atamayacak bir teşkilat olmaktan ileri gidemeyecektir. Bizde sendikalar da, şekilde kalan teşkilatlardır. Üye sendikasına karşı, sendika da üyesine karşı ödevlerini tam olarak yerine getirmez. Sosyal mücadele sendikaların ele almadıkları bir konudur. Sosyal Güvenlik Partisi de sendikalar gibi hareket ederse, faydasız bir teşkilat haline gelecektir. Bunun için işçi liderlerinin çok dikkatli olmaları, işçi haklarının ve sosyal güvenliğin yalnız işçilerden değil, fakat işçi dostu aydınlarla işbirliği yapacak aydınları ve bütün emekçileri içine alan bir parti tarafından savunulabileceği unutulmamalıdır. Çünkü ancak aydınlarla işbirliği halinde partiyi bir fikri temel ve fikir düzeni üstüne kurmak mümkündür ki, bunlar olmadıkça herhangi bir partinin uzun zaman yaşaması, diğer partilerden gelecek çeşitli tertiplere karşı koyabilmesi ve başarısızlıklara dayanması imkansızdır. İşçi Partisi, ilk adımda fikir işçilerini de saflarında toplamaya ve sempatilerini kazanmaya çalışmalıdır." (Yön, 27.12.1961;18)

Aziz Çelik, Milliyet'e dayanarak, Türkiye Çalışanlar Partisi'nin program ve tüzüğünü hazırlamak için oluşturulan komitede Seyfi Demirsoy, Muammer Aksoy, Doğan Avcıoğlu, Bahri Savcı, Sadun Aren ve Mümtaz Soysal'ın yer aldığını belirtmektedir. Aziz Çelik'in çalışmasında başka hiçbir kaynakta bulunmayan Türkiye Çalışanlar Partisi Programı taslağı da yer almaktadır. (Aziz Çelik, "Sınıf ile Devlet Arasında Bir Tereddüdün Öyküsü: Türkiye Çalışanlar Partisi Girişimi-1962", Besime Şen – Ali Ekber Doğan (ed.), Tarih, Sınıflar ve Kent, dipnot Yay.,

> Sosyalist Kültür Derneği, bir açıdan bakıldığında, Türkiye Çalışanlar Partisi girişiminin Doğan Avcıoğlu açısından başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından, Yön'ün çalışmalarını tamamlayacak bir kitle örgütlenmesiydi. Ancak diğer bir amaç, Sovyetler Birliği'ne bağlı ve bağımlı TKP'nin 1962 yılında yeniden faaliyete geçmesiydi. Eski TKP'yi çok yakından tanıyan Şevket Süreyya Aydemir, bu nedenle, önce Yön'de "Türk sosyalizmi" konusunda yazılar yazdı ve Sosyalist Kültür Derneği'nin kurucuları arasında yer aldı.

Ankara, 2010;156-162)

Bu dönemde Yön Dergisi'nin milliyetçi demokratik sosyalist çizgisi daha belirgin oldu. Özellikle Doğan Avcıoğlu ve Şevket Süreyya Aydemir'in sosyalizmi savunan yazıları, Yön Bildirisi'nde yazılanlardan farklı bir çizgi yaratmaya başladı. Tabanı büyük çoğunlukla Demokrat Partili olan Türk-İş yöneticilerinin bu işbirliğinden beklentileri azalmaya başlamış olsa gerektir.

Diğer taraftan, Türkiye Çalışanlar Partisi'ni kurma niyeti ve girişimi bile, belirli çevrelerde gereken etkiyi yaratmış, mevcut siyasal partilerle Türk-İş arasındaki ilişkileri güçlendirmişti. Türk-İş, parti kurma tehdidini kullanarak ve ancak "partilerüstü kalarak" hem kendi tabanından kopmamak, hem de etkili olmak gibi bir çizgiye oturdu.

Ancak umulanlar gerçekleşmedi ve Türkiye Çalışanlar Partisi kurulmadı. Türk-İş Genel Başkanı Seyfi Demirsoy, Vatan Gazetesi'nde 30.8.1962 günü yayımlanan açıklamasında, Türkiye Çalışanlar Partisi girişiminden vazgeçildiğini duyurdu: "Çalışanlar Partisi'ni kurmak üzere teşebbüse geçmiştik. Bundan maksadımız sendikaların yanı başında emekçilerin haklarını siyasî alanda da korumaktı. Fakat bir işçi partisi kurulduğundan ve emekçilerin hakları bu teşekkül içinde korunacağından, bu teşebbüsümüzden vazgeçmiş bulunuyoruz. İşçi Partisi'nin bu boşluğu doldurmaması halinde böyle bir partinin kurulmasından bahsedilir." (Nihat Sargın, TİP'li Yıllar, 1961-1971, Anılar-Belgeler II, Felis Yayınevi, İstanbul,2001;1094)

Sosyalist Kültür Derneği'nin Çalışmaları

Doğan Avcıoğlu'nun diğer bir girişimi olan Sosyalist Kültür Derneği 18 Aralık 1962 tarihinde kuruldu. Kurucular şu kişilerdi:

1. Osman Nuri Torun, Maliyeci; 2. Atilla Karaosmanoğlu, İktisatçı; 3. Cahit Tanyol, Profesör; 4. Necat Erder, Sosyolog; 5. Hilmi Özgen, Yük Mur. Hey. Uzmanı; 6. Nurettin Ş. Kösemihal, Profesör; 7. Hüseyin Korkmazgil, Yazar; 8. Nihat Türel, Avukat; 9. Tarık Ziya Ekinci, Doktor; 10. Erdoğan Alkin, Asistan; 11. Işıl Ersan, Asistan; 12. Mükerrem Hiç, Doçent; 13. Merih Teziç, Asistan; 14. Mahir Kaynak, Asistan; 15. Metin Sözen, Asistan; 16. Gülten Kazgan, Doçent; 17. Cemal Reşit Eyüboğlu, Avukat; 18. Güney Özcebe, Y. Müh.; 19. Doğan Avcıoğlu, Gazeteci; 20. Nejat İzar, Y. Müh.; 21. Türkkaya Atatöv, Asistan; 22. Erhan Işıl, Maliye Müfettişi; 23. Mümtaz Soysal, Asistan; 24. Niyazi Ağırnaslı, Senatör; 25. Galip Aknil, Y. Müh.; 26. Mehmet Selik, Asistan; 27. Aslan Başer Kafaoğlu, Dev. PI. Teş. Uzmanı; 28. Müşerref Hekimoğlu, Yazar; 29. A.Sırrı Hocaoğlu, M.Vekili; 30. Ş. Süreyya Aydemir, Yazar; 31. A.Başer Kafaoğlu, Maliye Müf.; 32. Reşat Titiz, İktisatçı; 33. Yahya Kanbolat, Asistan; 34. Sadun Aren, Profesör; 35. Seyfi Demirsoy,

Sendikacı; 36. İdris Küçükömer, Doçent; 37. Fakih Özlen, Y.Müh, M.Vekili; 38. Asaf Ertekin, Matbaacı; 39. Abdullah Kızılırmak, Doçent; 40. Hamdi Konur, Öğretmen; 41. İlhami Soysal, Gazeteci.

Sosyalist Kültür Derneği, bir açıdan bakıldığında, Türkiye Çalışanlar Partisi girişiminin Doğan Avcıoğlu açısından başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından, Yön'ün çalışmalarını tamamlayacak bir kitle örgütlenmesiydi. Ancak diğer bir amaç, Sovyetler Birliği'ne bağlı ve bağımlı TKP'nin 1962 yılında yeniden faaliyete geçmesiydi. Eski TKP'yi çok yakından tanıyan Şevket Süreyya Aydemir, bu nedenle, önce Yön'de "Türk sosyalizmi" konusunda yazılar yazdı ve Sosyalist Kültür Derneği'nin kurucuları arasında yer aldı.

"Bildiriyi hazırlayan aydınlardan bir grup (...) Ankara'da, Sosyalist Kültür Derneği adında, sosyalist fikirleri yayma teşkilâtı kurdular. Derneğin kısa zamanda, İstanbul, İzmir, Diyarbakır vs. gibi şehirlerde şubeleri açıldı. 1965 yılının başlangıcında aza sayısı 5000 kişiyi buluyordu. Bunların 2000 kadarı Ankara ve İstanbul'da, ötekileri diğer şehirlerdeydi." (D.Şişmanof, Türkiye'de İşçi ve Sosyalist Hareketi, Narodna Prosveta, Sofya, 1965;178)

Sosyalist Kültür Derneği'nin kuruluş bildirisinde Türk sosyalizmi anlayışı vurgulanıyordu. Bildirinin bazı bölümleri aşağıda sunulmaktadır:

"İkinci Dünya Savaşından sonra Türkiye, bir yandan çok partili bir siyasal sistemi yerleştirmeğe çalışırken, diğer taraftan dağınık ve sistemsiz müdahaleleri olan, fakat esas itibariyle kapitalist bir düzene dayanan bir kalkınma çabasına girişmiştir. (...)

"Cumhuriyetin kuruluş yıllarında başlıca amaçlardan biri olarak açıklanan "sınıfsız bir toplum yaratma" ilkesinin terkedilmesi ve buna ters yönde keskin sınıf farkları yaratan bir gelişme metodunun seçilmesi sınıflar arasındaki gerginliği artırmış ve sınıf çatışmalarına daha da elverişli bir ortam yaratmıştır. Bu devrede çok partili siyasal sistem ise halk isteklerinin belli çıkarlar için istismar edilmesi şeklinde işlenmiştir. İktisadî ve sosyal meselelerin çözülememesi, çok partili sistemin oyun kurallarının bozulmasına sebep olmuş böylece demokratik düzenin asgari şeklî unsurları bile uygulanamamıştır. (...)

"Toplum yapısının ve tarihî gelişmenin incelenmesinden ortaya çıkan gerçekler, halk mutluluğunu hedef tutan bir çerçeve içinde, düşünenleri sosyalist bir çözüm yolu etrafında birleştirmektedir.

"Sosyalizm,

"Toplum refah ve saadetini fert ve zümre çıkarlarının üstünde tutan bir dünya görüşünden hareket eden,

"Bunu gerçekleştirmek üzere halka dayanan ve halka yönelen bir toplum düzeni kurmak amacını benimseyen,

"Bu düzeni kurmak ve yaşatmak için, memleketteki sosyal ve iktisadî münasebetleri bilimsel bir görüş açısı içinde inceleme ve akılcı esaslara göre düzenleme yolunu seçen, bir düşünce ve davranış sistemidir.

"Sosyalist düzende insan ve tabiat kaynaklarının israfı önlenir ve bunların akılcı bir şekilde değerlendirilmesi sağlanır, toplumun imkânları ve yaşama gücü artar, fırsat eşitliği ve gerçek anlamıyla sosyal adalet gerçekleşir. Toplum yapısını tanımak, böyle bir düzenlemenin bilimsel şartlarını devamlı olarak aramak ve bu amaçları gerçekleştirmenin hareket noktasıdır.

"Bu unsurlarıyla sosyalizm, insancı hedeflere yönelen ve dogmatik olmayan bilimsel yollarla toplum hayatını düzenlemek amacını güden bir sistemdir.

"Sosyalizm azgelişmiş ülkelerin sosyal adalet içinde hızlı kalkınmalarını sağlayacak tek metottur. Sosyalist metot aynı zamanda kapitalist bir gelişmenin bilhassa azgelişmiş

bir toplumda meydana getireceği aşırı sınıf çatışmalarını demokratik yollarla önlemenin tek yoludur.

"Türkiye'de toplumsal konular üzerine eğilenler, milliyetçi, hürriyetçi ve demokratik ilkelere dayanan bir sosyalizm anlayışı etrafında birleşmektedirler.

"Türk sosyalistlerinin milliyetçiliği Türk halkına ne vermek istediğini ve bunu nasıl vereceğini söylemeyen, toplum mutluluğuna etkisi olmayan boş sloganlarla halkın hislerini uyarmaya çalışarak aslında belli zümre çıkarlarını koruyan, mevcut düzeni devam ettirmekten başka kaygısı olmayan aldatıcı ve gerici bir milliyetçilik değildir.

"Türk sosyalistlerinin milliyetçiliği halka dayanan ve halka yönelen, halk için ne yapılacağını ve bunun nasıl yapılacağını açıklayan, Türk toplumunu birbirini sömürmeyen, birbirine saygı ile bağlı fertlerden kurulu bir ulus olarak yaşatmak isteyen, uluslararası düzende kişiliği olan ve kendine güvenen ve saadetini uluslararası barış ve saadetin bir unsuru sayan bağımsız bir Türkiye kurmak amacına yönelen bir milliyetçiliktir.

"Türk sosyalistleri kişiyi ve emeği en büyük değer sayan ve kişiyi onurlu bir insan gibi yaşama imkânlarıyla donatarak, onu gerçek hürriyete kavuşturmak isteyen bir hürriyetçilik ilkesini kabul etmektedir.

"Sosyal sınıflar arasında büyük farklılıklar yaratan ve sınıf mücadelesini şiddetlendiren kapitalist kalkınma metodu, hürriyet ilkelerinin ve demokratik düzenin tahribine sebep olmaktadır. Türk sosyalistleri sosyalizmi, demokratik düzen içinde hızlı, sömürücü olmayan dengeli bir kalkınmanın tek yolu olarak görmektedirler.

"Türk sosyalistleri, kalkınmada özel sektöre de bir yer veren, ancak hızlı kalkınmayı ve sosyal adaleti gerçekleştirmede başlıca görevin devlete düştüğünü kabul eden ve istismar unsurlarından temizlenmiş bir düzen olan "sosyalist karma ekonomi"yi benimsemektedirler.

"Sosyalizm Türk ulusunu ileri bir medeniyet seviyesine ulaştırmak hedefine yönelmiş halkçı bir düzen kurmak üzere yapılan Millî Kurtuluş Savaşımızın bir devamı ve yeni bir hamlesi olacaktır. (...)

"Sosyalist Kültür Derneği, Türkiye'nin meselelerini sosyalist bir dünya görüşü açısından incelemek, bunları açıkça tartışmak ve bu çalışmalarını sonuçlarını yaymak üzere kurulmuştur." (Gökhan Atılgan, Yön-Devrim Hareketi, Tüstav Yay., İstanbul, 2002;355-359)

Sosyalist Kültür Derneği'nin kurucularından Mümtaz Soysal örgütün çalışmalarını yıllar sonra şöyle anlatıyordu:

"Kısacası, Yön'cüler biraz ikinci plana çekilmiş, Dernek yönetimi yakın zamana kadar bürokraside ve politikada önemli yerlerde bulunanlara bırakılarak, hareketin yerleşik düzende uyandıracağı tepkiler mümkün olduğunca azaltılmak istenmişti. Bununla birlikte, Dernek çalışmaları Yön'de ayrıntılı biçimde yansıtılmaktaydı." (...)

"Derneğin gelişme gösterdiği aylarda, Yön hareketi içinde de Türkiye'deki sosyalist düşüncenin eyleme geçirilmesi bakımından görüş ve düşünce ayrılıkları başlamıştı. Tam açıklıkla ortaya konmamış olmakla birlikte, bu belli belirsiz ayrılığın temelinde şöyle bir ikilem yatmaktaydı: Sosyalizmin hem bir kalkınma yöntemi, hem de belirli değerlere dayalı bir yaşama düzeni olarak gerçekleştirilebilmesi için, önemli bir işçi hareketinden henüz yoksun olan Türkiye'de, Kemalist niteliklerini az çok koruyan sivil ve asker burjuvazinin öncü gücünü mü ön plana geçirmek gerekir, yoksa çok daha uzun süreli, halk yığınlarının sosyalist düşünce yönünde eğitilmesine ve örgütlendirilmesine dayanan uzun soluklu bir çabayı mı göze almak gerekir? Başka bir deyişle, Türkiye'nin koşulları böylesine uzun bir bekleyişe elverişli midir, yoksa dış ve iç dinamikler düşünüle-

rek, sosyalizmin temel öğretisine pek uygun düşmese bile, çabuk davranmak ve yukarıdan aşağıya doğru müdahalelerle kapitalist gidişi bir an önce durdurmak mı gerekir?

"Kabul etmek gerekir ki, 21 Mayıs 1963 olaylarından sonra Ankara, İstanbul ve İzmir'de ilan edilen sıkıyönetim, daha doğrusu onunla birlikte basın ve dernek çalışmalarına getirilen sınırlamalar bu tartışmanın belirgin bir sonuca erişmesini önlemiş, Sosyalist Kültür Derneği girişimi de, Yön'deki bölünüşe paralel olarak, momentum'unu yitirerek silinip gitmiştir." (Mümtaz Soysal, "Sosyalist Kültür Derneği", İletişim Yayınları, Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, Cilt 6, İstanbul, 1988;2022)

Yön'ün Kapatılması

Talat Aydemir, önce 22 Şubat 1962 tarihinde bir darbe teşebbüsünde bulundu. Girişim başarısızlıkla sonuçlandı. Talat Aydemir ve bazı arkadaşları emekliye sevk edildi; ancak haklarında dava açılmadı. 20-21 Mayıs 1963 tarihindeki ikinci darbe teşebbüsü de başarısız kaldı. Bu girişimden hemen sonra, Yön'ün 5 Haziran 1963 tarihli 77. sayısıyla birlikte Yön'ün yayımı yasaklandı.

Talat Aydemir ve arkadaşları, Türkiye'de Kemalist Devrim'den sapıldığını düşünüyordu. Amaçları, Kemalist ilkelere geri dönülmesiydi. Ancak programları, Şevket Süreyya Aydemir'in Kadro'su ve Doğan Avcıoğlu'nun Yön'üyle kıyaslandığında, çok yetersizdi. Talat Aydemir ve arkadaşlarının Doğan Avcıoğlu ile bir bağlantıları tespit edilemedi. Ancak, Talat Aydemir anılarında kendisine yöneltilen suçlamalar arasında şunları sayıyordu:

"Türkeşçiler: Hakkımda yaptıkları propagandaları:

1. Sosyalist şahıslarla konuşuyor. Temasta milliyetçi değildir, komünisttir.

2. Hakiki lider Türkeş'tir. Zaten Aydemir hiçbir zaman lider olacak evsafta insan değildir.

3. Yön gazetesi okuyor." (Talat Aydemir, Ve Talat Aydemir Konuşuyor, May Yay., İstanbul, 1966;208)

27 Mayıs 1960 ihtilali, sivillerle hiç bağlantı kurulmadan, yalnızca askerler arasındaki bir örgütlenmeyle gerçekleştirilmişti. Anlaşıldığı kadarıyla, Talat Aydemir ve arkadaşlarının kafasındaki model de aynıydı. İktidar ele geçirildikten sonra, 27 Mayıs'tan sonra yapıldığı gibi, sorunların çözümü konusunda sivillerden yardım alınabilirdi. Ancak bu süreçte Yön Dergisi'nin subaylar arasında yaygın olarak okunduğu ve bazı subayları etkilediği de doğruydu. Yön'ün 14 ay süreyle kapatılması bu durumun göstergesidir.

Türk-İş'te Araştırma Müdürlüğü

Doğan Avcıoğlu, Yön'ün kapalı olduğu dönemde Türk-İş'te araştırma dairesi müdürü olarak çalıştı ve daha sonraki aylarda bir süre daha ilişkisini sürdürdü. Bu sürede Türk-İş Dergisi'nde imzasıyla aşağıdaki yazıları yayımlandı:

Toplu Sözleşme Ahlakı (Kasım 1963)
Muslukları Kapa, Muslukları Aç (Aralık 1963)
Ücretler Artmamalıymış (Ocak 1964)
Vergi Reformu Tasarıları (Mart-Nisan 1964)
Gelirler Politikası (Mayıs 1964)
Bir Geziden Notlar (Haziran 1964)
Türk Ekonomisi Durgunluk İçinde mi, Yoksa Enflasyona mı Gidiyoruz? (Eylül-Ekim 1964)
Kârların Kontrolü (Kasım 1964)
Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi (Şubat 1965)
Maden Davamız (Mart 1965)
Petrol Savaşı (Nisan 1965)
Çan Seramik A.O. ve İşçiler (Mayıs 1965)
İşverenlerin Garip İddiası (Temmuz 1965)
İşverenlerin Talihsizliği (Eylül 1965)
Enflasyon Tehlikesi (Ekim 1965)
İşveren Sendikalarında Kamu Teşebbüs-

leri (Aralık 1965)

Yön, 78. sayısıyla, 25 Eylül 1964 tarihinde yayın hayatına geri döndü ve 30 Haziran 1967 tarihli 222. sayısıyla yayın hayatına son verdi. Doğan Avcıoğlu'nun Türkiye'nin Düzeni kitabı 1968 yılında yayımlandı ve çok geniş bir okuyucu kitlesine ulaştı.

1965 ve 1969 Seçimleri ve Doğan Avcıoğlu

1960'lı yıllarda "vatanı kurtarmak" amacıyla mücadele eden Doğan Avcıoğlu, bu konuda halktan kitlesel bir destek alamayınca, "zinde kuvvetler"e bel bağladı.

Doğan Avcıoğlu'nun halka ilişkin beklentilerini etkileyen önemli bir gelişme, seçim sonuçlarıydı.

1963 yılında yapılan yerel yönetim seçimlerinde (il genel meclisi üyeliği), CHP 2,5 milyon oy alırken, Adalet Partisi'nin oyu 4,3 milyondu. TİP'in oyu ise 37,9 bin düzeyinde kalmıştı.

1965 milletvekili seçimlerinde AP oyların yüzde 52,9'unu alarak 240 milletvekili çıkarttı. CHP'nin oy oranı yüzde 28,7 düzeyinde kaldı; milletvekili sayısı da 134 oldu. CHP'nin 1961 milletvekili seçimlerindeki oy oranı yüzde 36,7 idi. Türkiye İşçi Partisi yüzde 3,0 oranında oy ve 15 milletvekilliği kazandı.

1969 milletvekili seçimlerinde AP oyların yüzde 46,5'ini aldı ve 256 milletvekili kazandı. CHP'nin oy oranı yüzde 27,4 oldu; milletvekili sayısı 143'e yükseldi. TİP ise oyların yüzde 2,7'sini alırken, değişen seçim sistemine bağlı olarak 2 milletvekilliğinde kaldı.

Yön Dergisi, 1965 Milletvekili Seçimleri'ni şöyle değerlendiriyordu:

"Seçim Sonuçları Washington'u Sevindirdi

"Sosyalizmin romantik dönemi, artık mutlaka kapanmalıdır.

"SEÇİM SONUÇLARI

"Gerçekten Demirel, Washington'un, başta petrol şirketleri olmak üzere yabancı sermayenin ve Bonn'un yüreklerine su serpen büyük bir başarı sağladı. Bayan Nazmiye Demirel de, 'Bu millete imanın ve saygı göstermenin sonucudur. Bu neticeler, milletin iradesidir, millet konuştu' diyerek neticeyi tescil etti. (...)

"Koltuk sayısı itibariyle, TİP'in aldığı sonuç önemlidir. Parlamento'da 15 koltuk, küçük rakam değildir. Ne var ki TİP, 'nasırlı eller'den çok, TİP olmasa CHP'ye gidecek memur, öğretmen gençlik, vs. oylarını almıştır. Seçimlerden bir gün önce AP ile yan yana Ankara'da yapılan TİP mitingi bu durumun tipik bir örneğiydi. Beş bine yakın kişinin izlediği TİP mitinginde, hariciyeciler, plâncılar, sosyete dedikoduları sütunlarında ismi geçen güzel hanımlar bol sayıda gözükmekteydi. Bu hanımlar birbirlerine 'ne nazik topluluk' diye iltifat yağdırmaktaydı. Bir TİP toplantısında bulunan CHP senatörü Mebrure Aksoley de, dostlarına: 'Ben CHP toplantılarında, bu kadar nezih insanı bir arada görmedim' demekteydi. Konuşan hatipler, böyle bir topluluğa 'İşçiler, ırgatlar' diye seslenmekteydi.

"Bu ters tutumun nedenleri iyice araştırılmalı ve sosyalist hareket, 1960 yıllarında görülen 'popülizm' çıkmazından kurtarılmalıdır. 'Halka gider doğruları söyleriz. Halk aydınlanır, 1969'da da iktidara gelir' gibi popülist edebiyat, gücünü bilimden aldığını söyleyen sosyalist düşünce için, bilim dışı kötü bir romantizmdir. Sosyalist düşünce, seçmeni soyut bir varlık olarak değil, ekonomik ve ideolojik bağımlılığı içinde düşünür. Yüzlerce asırdır hakim sınıfların ideolojisiyle yoğrulmuş bir kütlenin, doğrular anlatılınca hemen aydınlanması hayaldir." (Yön, 15 Ekim 1965, Sayı 133;4-5)

Yazıda daha sonra Doğu'da ağaların köylüyü nasıl bir çember içine aldığı, köylünün birçok açıdan ağaya bağımlı olduğu anlatılıyordu. "Milliyetçilik de köye henüz girmemiş, mazisi 40 yılı aşmayan bir ideolojidir," dendikten sonra, "bürokratik bir istibdat" şeklinde ortaya çıkan ilericiliğe karşı, DP

döneminde köylülerin rahatlığa kavuştuğu belirtiliyordu. "Anadolu halkı henüz bu dönemi unutmuş değildir ve 'Kır At'ı görünce, efsaneleşen geçmişin etkisiyle AP'ye koşmuştur," deniyordu.

Yön'ün 10 Haziran 1966 tarihli sayısında "Rejimin Geleceği" başlıklı yazıda da şu değerlendirme yer alıyordu: "Bütün bunlardan çıkan sonuç, aylardır ısrarla yazdığımız üzere, henüz mezhep, ırk ve aşiret bağlılıklarının, millet ya da sınıf bağlılıklarından çok güçlü olduğu, eşraf egemenliğine dayanan bir toplumda, siyasi sistemimizin, tutucu güçlerin zaferini sağlayacağı ve ilerici bir rol oynayamayacağıdır. Daha millet bile olmayı başarabilmiş değiliz." (Yön, Sayı 167, 10 Haziran 1966)

1969 milletvekili seçimlerinin sonuçları da bu anlayışı pekiştirdi. Eğer Türkiye'ye ve Kemalist Devrim'e yönelen saldırı Parlamento seçimlerinde alınacak sonuçlarla püskürtülemeyecekse, yapılması gereken, "zinde kuvvetler"den medet ummaktı. "Zinde kuvvetler" iktidara geldikten sonra, halk üzerindeki baskılar ve halkın duyarsızlığı giderilecek, Kemalist Devrim'i korumak ve geliştirmek için halkın desteği sağlanacaktı.

Devrim Gazetesi'nin ilk sayısı 21 Ekim 1969 tarihinde, milletvekili genel seçimlerinden hemen sonra yayımlandı. Doğan Avcıoğlu, "Takke Düştü!" başlıklı yazısında seçimler yoluyla iktidar değişikliği konusundaki görüşlerini şu şekilde özetliyordu:

"Son seçimler 27 Mayıs günlerinden beri 'zinde güçler' denen aydın çevrelerde, rejime bağlanan ümitlerin azalmasına yol açmıştır. Düzen değişikliğinden yana gözüken TİP ve CHP gibi partilerin beklenen sonuçları elde edemeyişleri, parlamentoculuk yoluyla düzen değişikliği ve kalkınmanın gerçekleşebileceği ümitlerini çok zayıflatmıştır. (...)

"Bu neden böyle oluyor? Ezbere iddiaları bırakıp sorunun cevabını bilimsel açıdan araştırmanın zamanı çoktan gelmiştir.

Eğer Türkiye'ye ve Kemalist Devrim'e yönelen saldırı Parlamento seçimlerinde alınacak sonuçlarla püskürtülemeyecekse, yapılması gereken, "zinde kuvvetler"den medet ummaktı. "Zinde kuvvetler" iktidara geldikten sonra, halk üzerindeki baskılar ve halkın duyarsızlığı giderilecek, Kemalist Devrim'i korumak ve geliştirmek için halkın desteği sağlanacaktı.

Gerçeklere artık apaçık bakmalıyız: Henüz millet bile olabilmiş değiliz: Aşiret ilişkileri, mezhep bağları, tarikatçılık, etnik özellikler, bölgecilik, feodal kalıntılardan temizlenememiş azgelişmiş bir kapitalist ekonomiye sahip bütün ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de hayli ağır basmaktadır. Çok partili hayatın oy avcılığı, Atatürk döneminde az çok geriler gibi görünen bu eğilimleri, yeniden su yüzüne çıkarmıştır. Bugün bir parti, Alevilik iddiası ile ortaya çıkarak ve Alevi kodamanlarını liste başına oturtarak Parlamento'da dördüncü parti olabilmiştir. Başka bir parti, Doğunun etnik özelliğine dayanarak ve Doğulu ağaları liste başı yaparak, az çok bir varlık gösterebilmektedir. Birçok nüfuzlu bağımsız aday, feodalizm kalıntısı benzer bağlardan yararlanarak Parlamento'ya girebilmektedir. Öteki partiler de, aşiret, mezhep, tarikat ilişkilerinden, etnik özelliklerden ve bölgecilikten yararlanmakta, bu gruplara mensup varlıklıları listelerine alarak, seçimlerde başarı sağlamaktadır. Sanılmasın ki, bu yalnız Doğuya özgü bir durumdur. Türkiye'nin batısında da bölgecilik, Alevi-

lik, Kürtçülük hesapları yapılmakta, parti listeleri buna göre düzenlenmektedir. Zira, Ankara ve İstanbul gecekondularına yerleşmiş ailelerin çoğu hâlâ aşiret, mezhep ve bölgecilik bağlarının etkisi altındadırlar. Gençlik hareketlerinde dahi, Karadenizli olma, Doğulu olma küçümsenemeyecek bir rol oynamaktadır.

"Öte yandan feodal ilişkilerden sıyrılmış Batı bölgelerinde dahi yeni güvenlik mekanizmaları kurulamadığı için köylü kitlesi, feodal güvenlik fonksiyonunu yüklenen kapitalist aracı ve tefeciye bağımlı durumda bulunmaktadır. Tefeci tüccar ve büyük arazi sahibi sömürücüdür, ama aynı zamanda köylü kitlesine borç veren, hastasıyla uğraşan koruyucudur. (...)

"İşte hu nedenlerledir ki, 'düzen değişikliğine hayır' diyenler, seçimleri devamlı kazanmaktadırlar. AP iktidardan düşse dahi, parlamentolarda daha uzun bir süre, düzen değişikliğine karşı olan güçler çoğunlukta kalacaktır. (...)

"Türkiye'nin ise kalkınabilmek için, bir an önce köklü bir düzen değişikliğine ihtiyacı vardır. Bu ihtiyacı en bilinçli olarak duyan zinde güçler, bu durumda Parlamentoculuktan ümitlerini kesmekte ve yeni çözüm yolları aramaya yönelmektedir." (Devrim, Sayı 1, 21 Ekim 1969)

Doğan Avcıoğlu'nun 14 Nisan 1970 tarihli "Cici Demokrasi Üzerine" başlıklı yazısında da şöyle deniyordu: "Aslında çoğunluk seçimden değil, cici demokrasiden usanmıştır. Hiçbir davaya ciddi bir çözüm getiremeyen cici demokrasiden ümidini kesmiştir. Başına bir kaza gelirse, cici demokrasinin ardından gözyaşı dökecek değildir." (Devrim, Sayı 26, 14 Nisan 1970)

Devrim Gazetesi bir bildiriyle yayın hayatına başladı. Bildirinin bazı bölümleri aşağıda sunulmaktadır:

"Düzen değişikliği, Kemalist doğrultuda bir devrimdir. Bugünkü anti-kemalist gidişin unutturmak istediği Kemalist tez kısaca şudur: Bağımsızlık içinde, devrimler yoluyla çağdaş uygarlığa ulaşmak Kurtuluş Savaşı'ndan sonra bağımsız kalkınma olanağı elde edilince, Atatürk, Çağdaş uygarlığa ulaşmanın Tanzimat yıllarındaki gibi, Batı uydusu olmakla değil, içeride devrimlerle ortaçağ kurumları tasfiye edilerek, bir düzen değişikliğinin gerçekleşmesiyle sağlanacağını görmüştür. Saltanat ve hilâfetin kaldırılması, akla ve bilime dayanan lâik düşüncenin bütün kurumlara egemen kılınması yeni bir düzen kurma yolunda girişilen üst yapı devrimleridir. Atatürk üst yapı devrimleriyle yetinmeyip devlet eliyle sanayileşme ve bir toprak reformuyla düzen değişikliğini temele indirmeye yönelmiştir. Ne var ki, 1945 yılına kadar süren toprak reformunu gerçekleştirme çabaları, toprak ağaları ve müttefiklerinin mukavemeti ile bir türlü başarıya ulaştırılamamıştır. İlk adımlarını atan devletçilik, 1945'ten sonra dejenere edilmiştir. Böylece Kemalist devrim, yarıda kalmıştır. Bugünün Kemalistlerine düşen görev, anti-kemalist gidişe son vererek, Kemalist devrimi sürdürmek, alt yapı devrimleriyle temele indirmek ve Türkiyemizi en kısa sürede, çağdaş uygarlığa, Atatürk'ün tüm hayatına yön vermiş bulunan tam bağımsızlık amacına ulaştırmaktadır. (...)

"Kemalistlerin Tarihî Ödevi

"Bağımsızlık içinde devrimler yoluyla bir an önce çağdaş uygarlığa ulaşmak ülküsünü biçimsel demokrasi kurumlarına değişmeyen Atatürk, biçimden çok öze önem veren tek partili demokrasi denemesine girişmiş, tek parti eliyle, feodal kurumların tasfiyesine, bağımsızlığın güçlendirilmesine, eğitim seferberliğine yönelmiştir. Bu açıdan, Atatürk'ün liberal olmayan tek parti rejimi, feodalite artıklarını ön plâna geçiren ve yabancı hegemonyasını geri getiren bugünkü liberal görünüşlü çok partili rejimden, daha demokratiktir. Ne var ki, Atatürk'ün çağdaş uygar-

lık yolunda gerekli düzen değişikliğini başarıya ulaştıracak bir araç olarak düşündüğü tek parti, Kurtuluş Savaşımızın eşrafa dayanan özel tarihsel şartları yüzünden tam bir devrimci parti olamamıştır. Eşraf ve tutucu bürokrat egemenliğindeki parti, feodalizmi ve bütün kalıntılarını tasfiyeye yönelmiş köklü bir toprak reformunu gerçekleştirememiştir. Toprak reformuna el atılınca, parti içinden yeni bir parti doğmuş; eski parti de kendi başlattığı toprak reformu ve Köy Enstitüleri gibi demokratik devrimleri inkâr ederek devrimci niteliğini büsbütün yitirmiştir.

"Bugün ancak, hayatını alın teriyle kazanan büyük kitlenin bilinçli ve örgütlü desteğine ve itici gücüne dayanmayı şart sayan devrimci bir parti, tutucu güçler koalisyonunun kitle üzerinde kurduğu ekonomik, politik ve ideolojik hegemonyayı yıkarak ve köklü dönüşümleri başararak, yarıda kalan Kemalist devrimi hedeflerine ulaştırabilir, tam bağımsız, uygar ve gerçekten demokratik Türkiye'yi kurabilir. Türkiye'de demokrasinin kurulması için tek yol budur.

"Halktan kopuk bir kadronun, güçlü halk desteği olmadan, köklü dönüşümleri gerçekleştirebileceğine inanan devrimciler ülkemizde de eksik değildir. Yalnız bütün örnekler, halkın itici gücünü seferber etmeye ve gerçek bir halk iktidarı kurmaya yönelmedikçe, bu tip denemelerin yarı yolda kaldığını ve eninde sonunda tutucular koalisyonu ile kudretli dış müttefiklerinin avucuna düştüğünü göstermektedir.

"'Halka rağmen, halk için' değil, 'halkla beraber halk için devrim' gerçek devrimcinin parolasıdır. Günümüzün devrimcisi bugünkü anti-kemalist tersine gidişe 'dur' diyerek, halkla elele, uygar, bağımsız ve demokratik Türkiye'yi kurma görevindedir. Bu görevden kaçınan, Millî Kurtuluş Savaşımızın mirasına ve devrimci sıfatına lâyık olamaz. Gelecek kuşaklara Millî Kurtuluş Savaşına yakışır bir Türkiye devretmek kuşağımızın tarihî ödevidir." (Devrim, Sayı 1, 21 Ekim 1969)

Devrim Gazetesi'nin 79. sayısı 27 Nisan 1971 tarihinde yayımlandı. Doğan Avcıoğlu, Devrim'in son sayılarında yayımlanan program niteliğindeki makalelerini, 1971 yılı Şubat ayında bir kitap halinde bastırdı (Doğan Avcıoğlu, Devrim Üzerine, Bilgi Yayınevi, Ankara, Şubat 1971)

Bu arada Türk Silahlı Kuvvetleri içinde bir cunta oluşmuştu ve müdahaleye hazırlanıyordu. Doğan Avcıoğlu'nun da bu girişimle doğrudan bağlantısı vardı. Darbe hazırlığı yapan 9 Martçıların girişimi Sovyetler Birliği tarafından yakından izleniyordu. 9 Martçıların önerdiği program, Sovyetler Birliği'nin 1960'lı yıllarda azgelişmiş ülkeler için öngördüğü "sosyalizme yönelik kapitalist olmayan yol" stratejisine uygundu. Bu "yol"a giriş, askeri darbeler aracılığıyla da, seçimlerle de olsa kabul ediliyordu. 1972 yılında Mısır Arap Cumhuriyeti, Cezayir, Gine, Tanzanya, Kongo Halk Cumhuriyeti, Suriye, Irak, Somali, Yemen Halk Demokratik Cumhuriyeti ve Birmanya kapitalist olmayan yolda ilerliyordu. (V.Solodovnikov – V.Bogoslovsky, Non-Capitalist Development, An Historical Outline, Progress Publishers, Moscow, 1975;97)

Doğan Avcıoğlu "kapitalist olmayan yol" stratejisini, "Sınıf Mücadelesini Kim Körüklüyor" yazısında şu şekilde ifade ediyordu: "Barış içinde sınıfsız toplum ülküsüne doğru yol almak, ancak Sosyalizme yönelmiş, kapitalist olmayan gelişme yolunu seçmemizle mümkündür. Sosyalizm, diğer bir sürü sebeplerin dışında, bu yüzden de, tek kurtuluş yolu olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun içindir ki, Türk Sosyalistleri, Atatürk'ün ülküsüne sadıktırlar. Kapitalizmi seçen, gelmiş geçmiş hükumetler ise, Atatürk'ün yolundan kesin şekilde ayrılmışlardır." (Yön, Sayı 57, 16 Ocak 1963)

Yalçın Küçük de Sovyetler Birliği'nin bu

konudaki ilgisi hakkında Doğan Avcıoğlu'nun anlatımlarını şöyle aktarıyordu: "Çok anlatmazdı Avcıoğlu, anlattıklarından birisi şudur: Büroda oturuyordum, Sovyet elçiliğinden her zaman tanıdığım birisi geldi, biraz oturdu, sonra masadan bir kağıt aldı ve ters olarak, 'aranızda ajan var, Bahçelievler toplantısına ajan sızmıştır', dedi ve gitti. Eklediği o zamana kadar şüphelenmeye başladıklarıdır. Bahçelievler'de bir cunta toplantısı var, KGB izlemeye almış durumdadır. Elektronik aygıtlardan, ajanın sinyallerini saptıyorlar." (Bilgesu Erenus – Yalçın Küçük, Aydınlık Zindan, Kaynak Yay., İstanbul, 2000;208)

9 Mart Darbe Girişiminin Anayasa Taslağı

9 Mart Cuntası'nın önderi konumundaki Tümgeneral Celil Gürkan 12 Mart 1971 darbesinden hemen sonra emekliye sevk edildi. 1973 yılında elleri ve ayakları zincirlenip, İstanbul'da Ziverbey'deki köşkte sorgulandı. Anılarını ise 1986 yılında yayımladı. 9 Martçıların Türkiye Cumhuriyeti Devrim Anayasası taslağı ilk kez Celil Gürkan'ın bu kitabında açıklandı. Taslağın bazı maddeleri aşağıda sunulmaktadır:

"M.2- Türkiye Cumhuriyeti, Devrim ilkelerine dayanan halkçı, devletçi, lâik, milli ve sosyal devrimci bir devlettir.

"M.3- Türkiye Devleti, ülkesi ve ulusu ile bölünmez bir bütündür. Resmi dil Türkçedir. Başkent Ankara'dır.

"M.4- Egemenlik kayıtsız şartsız Türk Ulusunundur. Ulus, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organlar eliyle kullanır. Egemenliğin kullanılması hiçbir kişiye, zümreye ya da sınıfa bırakılamayacağı gibi, Devrim ilkelerine de aykırı olamaz.

"M.38- Kamu hizmetinde, Devrim ilkelerini benimsemeyen ve devrime aykırı tutum ve davranışta bulunan memur çalıştırılamaz.

"İLKELER:

> Atatürk, biçimden çok öze önem veren tek partili demokrasi denemesine girişmiş, tek parti eliyle, feodal kurumların tasfiyesine, bağımsızlığın güçlendirilmesine, eğitim seferberliğine yönelmiştir. Bu açıdan, Atatürk'ün liberal olmayan tek parti rejimi, feodalite artıklarını ön plâna geçiren ve yabancı hegemonyasını geri getiren bugünkü liberal görünüşlü çok partili rejimden, daha demokratiktir.

"Madde 47 - Herkese imkân ve fırsat eşitliği sağlanarak; ekonominin toplumsal bütünlük, dengelilik ve eşitlik çerçevesi içinde geliştirilmesi, Devletin görevi olup; kişi bu amaca ulaşmada ödevlidir.

"Kişinin ekonomik hakları, bu ödev sonucu ulusal gelire katkıda bulunduğu yerde başlar ve o oranda gelişir.

"Sömürünün her çeşidi yasaktır.

"Sosyal güvenlik asıl olup, Devletin koyacağı esaslara göre, çalışanlar için çalışma koşullarına; hastalık, küçüklük ve kocamışlık nedeni ile çalışamayanlar için de, kanun hükümlerine göre düzenlenir.

"Devlet herkesin beden ve ruh sağlığı içinde yaşayabilmesini ve tıbbi bakım görmesini gerçekleştirmekle görevlidir.

"Sermaye, ulusal ekonominin hizmetinde olup; kullanılması, kamu yararı ve halkın ekonomik haklarına aykırı olamaz.

"Devlet, ülke çapında bir yerleşme ve sosyal mesken politikası uygulamak ve bunun için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.

“AİLE VE ÇOCUĞUN KORUNMASI:

“Madde 48 - Aile, Türk toplumunun temelidir. Ailenin ve çocuğun korunması ve devrimci ilkelerle geliştirilmesi Devletin başlıca görevidir. Yöntemi, kanunla düzenlenir.

“TOPRAK VE TARIM DEVRİMİ:

“Madde 50 - Devlet toprak ve tarım devrimini bir bütün halinde ele alır ve gerçekleştirir. Toprağın verimli olarak işletilmesini sağlamak ve topraksız ya da yeter toprağı olmayan çiftçiye toprak tahsis etmek amacıyla gereken tedbirleri alır.

“Devlet, üretimi artırmak için, her alanda kooperatifçiliği geliştirir ve gözetir.

“EKONOMİNİN DÜZENLENMESİ:

“Madde 51 - Tüm ekonomik olanaklar, toplumsal yapıyı güçlendirecek, halkı harcadığı emek ve ulusal ekonomiye katkısı oranında yararlandıracak şekilde düzenlenir.

“Temel sanayi, ulaştırma, enerji ve doğal kaynaklar ve ormanlar Devletin mülkiyetindedir. Bunlar, ancak Devletin eliyle işletilebilir. Devlet, bunların toplum yararına ve etkin olarak işletilmesi için gereken tedbirleri alır.

“Diğer ekonomik kuruluşların da sahipleriyle, fikir ve beden işçilerinin yönetiminde toplumsal yapıyı güçlendirecek ve âdil bir gelir dağılımını gerçekleştirecek biçimde çalışması esastır. Yöntemi kanunla düzenlenir.

“Dış ticaret, bankacılık ve sigortacılık Devletleştirilir. Devlet, iç ticaret alanında da, toplum yararının gerektirdiği tedbirleri alır.

“KALKINMANIN PLANLANMASI, PLAN:

“Madde 52 - Ekonominin tümünü kapsayan ve bağlayan plan esastır. Ancak, her ekonomik kuruluş, ana kalkınma planı çerçevesi içinde, kuruluşun ihtiyaç ve verimlilik dengesini gözeterek, planını kendisi yapar.

“Devlet Planlama Teşkilatı, ana planın devrim ilkelerine göre yapılması ve ekonomik kuruluşların planlarının, ana plana uygunluğunun kontrolü, uygulamasının denetim ve gözetimi ile görevlidir.

“ÇALIŞMA HAYATI:

“Madde 53 - Çalışma, sağlık durumu uygun bütün vatandaşlar için bir hak, bir ödev ve bir şereftir.

“Çalışma koşulları ve olanakları ile, çalışanların sendika ve sosyal güvenlik hakları kanunla düzenlenir.

“İş hayatının düzenlenmesinde, genel plan hedefleri içinde, kalkınmayı çabuklaştırıcı ve kalkınmaya katkıda bulunucu tedbirler alınır.

“Emeğin ulusal gelire katkı oranında ve ekonominin oluşumuna etkisi ölçüsünde değeri vardır. Emek israf edilemez.

“İLKELER:

“Madde 54 - Herkes, öğrenim ve eğitim hakkına sahiptir.

“İlköğretim, bütün Türk vatandaşları için zorunludur.

“Eğitim ve öğretim her kademede parasızdır. Devlet, eğitim ve öğretimde halkın her kesimini devrim ilkelerini ve insanca yaşamanın önemini anlayacak bir düzeye getirmeyi ve yurt kalkınmasına yararlı kişiler yetiştirmeyi hedef alır.

“Öğretim, milli ekonominin eleman ihtiyacına ve çeşitli kesimlerin istihdam kapasitesine göre Devletçe planlanır.

“DİN İŞLERİ:

“M.55- Özel din eğitimi yapılamaz. Din eğitiminin nitelik ve kapsamı, Devletçe düzenlenir.

“Din eğitiminin nitelik ve kapsamı, Devrimin ilke ve amaçlarına ve lâiklik ilkesi ile kişinin vicdan özgürlüğüne aykırı olamaz.

“M.61- Türk Devletine Yurttaşlık bağı ile bağlı herkes, Türktür.

“DEVRİM PARTİSİ:

“Madde 63 - Yönetimi, Türk toplumunu çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırmak amacıyla; Devrimci bir kadro yaratarak, bu kadroya devretmek üzere ele alan Devrim İradesi; Devrimi hedefinden saptırmayacak

ve Atatürk ilkelerini çağdaş düşünce ve bilim ışığında yorumlayarak uygulamayı ülkü edinen bir Devrim Partisi kurulmasını sağlar.

"Devrim Partisi, yukarıda belirtilen ilkelere göre yetişmiş bir kadro ile ve halk içinde örgütlenerek en kısa zamanda kurulur." (Celil Gürkan, 12 Mart'a Beş Kala, Tekin Yayınevi, İstanbul,1986;231-249)

Yargılama ve Beraat

Doğan Avcıoğlu ve bazı arkadaşlarının da içinde olduğu 9 Martçılar, son anda Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur ve Kara Kuvvetleri Komutanı Faruk Gürler'in darbeden vazgeçmesi sonrasında başarısız kaldı. Devrim Gazetesi'nin son sayısı 27 Nisan 1971 tarihinde yayımlandı, Doğan Avcıoğlu ve arkadaşları gözaltına alınarak işkenceden geçirildi ve 7 Temmuz 1971 tarihinde tutuklandı. Daha sonra İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesi'nde Cemal Madanoğlu, Osman Köksal, Doğan Avcıoğlu, İlhami Soysal, Cemal Reşit Eyüboğlu, İlhan Selçuk, Raif Ertem, Doğan Erdoğan, Ali Sirmen, Ahmet Güryüz Ketenci, Altan Öymen, Armağan Anar ve diğer bazı kişiler hakkında dava açıldı. Sanıkların tutukluluğu 1971 yılı Aralık ayında sona erdi. Doğan Avcıoğlu, İlhami Soysal, Cemal Reşit Eyüboğlu, İlhan Selçuk 28 Aralık 1971 tarihinde serbest bırakıldı. Diğer sanıkların çoğu da 11 Aralık 1971 günü serbest kaldı. (Madanoğlu Dosyası, Töre-Devlet Yayınları, Ankara, 1973)

1973 yılında başlayan yargılama, tüm sanıkların beraat ettirilmesiyle 1974 yılı Ekim ayında sona erdi.

Sonuç

Günümüzde yaşanan ve yazının başında özetlenen sorunlar, Doğan Avcıoğlu'nun 1960'lı yıllarda yaşadığı sorunlardan çok daha büyük ve ağırdır.

Ancak günümüzde önemli bir fark söz konusudur.

1960'lı yıllarda kapitalizmin altın çağı yaşanıyordu ve halkın hayat standartları, çalışma ve yaşama koşulları sürekli olarak iyileşiyordu. Türkiye'yi tehdit altına alan emperyalist güçler, halkın durumunu iyileştirdiğinde, Türkiye'nin bağımsızlığına yönelik saldırılara karşı mücadele eden insanlar yalnız bırakıldı. Türkiye'ye saldıran emperyalistler, halkın refah düzeyini yükselttiğinden ve saldırı henüz bir tehdit düzeyinde kaldığından, Doğan Avcıoğlu ve arkadaşları, Türkiye'nin bağımsızlığını korumak ve Kemalist Devrim'i koruyup geliştirme çabalarında "zinde güçler"e dayanmak zorunda kaldı.

Doğan Avcıoğlu, programı ve hedefi açısından günceldir. Bu programı hayata geçirebilmek için güvenilecek ve dayanılacak güç ise, başta işçi sınıfı olmak üzere, tüm emekçi sınıf ve tabakalardır.

Günümüzdeki fark, Türkiye'nin bağımsızlığına ve bütünlüğüne saldıran emperyalist güçlerin ve ülkemizdeki işbirlikçilerinin, aynı zamanda halkın büyük bölümünün kapsamlı bir biçimde yoksullaşmasına da neden olduğudur. Doğan Avcıoğlu'nun "Kemalist sosyalizm" olarak nitelendirilebilecek ve 9 Martçıların Anayasa Taslağında ayrıntılı olarak ele alınan düzenlemeleri günümüzde de geçerlidir. Aradaki fark, böyle bir programı hayata geçirmek için "zinde kuvvetler"e değil, başta işçi sınıfı olmak üzere, tüm emekçi sınıf ve tabakalara, emeklilere, işsizlere, potansiyel işsiz üniversite öğrencilerine dayanılacağıdır.

Doğan Avcıoğlu, programı ve hedefi açısından günceldir. Bu programı hayata geçirebilmek için güvenilecek ve dayanılacak güç ise, başta işçi sınıfı olmak üzere, tüm emekçi sınıf ve tabakalardır.